

Enkele reis /
Zondag 23 Augustus

Bruno De Wachter

Bij een groot appartementsblok met oranje luifels waaronder mensen in bloot bovenlijf genieten van een laat ontbijt of een vroeg aperitief, steek ik de Turnhoutsebaan over - zo kalm als ware het midden in de nacht: zelfs de tram rijdt bijna leeg - en duik in de schaduw van het Rivierenhof. Het wandelen is een verslaving geworden. Als ik 's morgens goed ben uitgeslapen, voel ik het opgewonden mechaniekje van een speelgoedrobot in mij zitten, zo'n robot die onder de spanning staat van een veer, net zo lang tot hij op de vloer wordt losgelaten en dan meteen op tempo aan het wandelen slaat. Al loop ik natuurlijk niet blind tegen een muur op. Ik kies mijn weg. Dat gaat meestal eenvoudig, ik weet waar ik heen wil, maar uitzonderlijk, zoals nu in het Rivierenhof, bots ik tegen een muur van twijfel en trappel ter plaatse.

Mijn oorspronkelijke plan was om vandaag in een min of meer rechte lijn naar Mortsel te lopen, waar ik voor de komende nacht een hotel heb gereserveerd. Door het Rivierenhof, dwars door Deurne-Zuid, langs het vliegveld en de fabrieken van Agfa-Gevaert naar Oude God. Een wandeling van hoop en al drie uur, zodat ik nog volop de tijd zou hebben om rond te kijken. Maar nu staat het idee me tegen. Ik voel er weinig meer voor om al te lang in herinneringen rond te hangen; ik wilde toch aan het normale tempo van mijn tocht door mijn geboortestreek wandelen, waarom zou ik dan een hele namiddag in Mortsel gaan nikszen? Bovendien trekt de zomerse zondagstilte van de buitenwijken mij niet erg aan, ik heb zin in actie, in de stad! En dan is er ook nog een andere, minder gemakkelijk te omschrijven reden voor mijn twijfel. Voor het eerst voel ik Brussel en het einde van mijn tocht naderen, het is geen eeuwigheid ver weg meer. Dat wekt in mij het verlangen om het deterministische karakter van de reis van A naar B te doorbreken, om de bestemming te negeren en zijwegen in te slaan - het tegenovergestelde van de eindspurt.

Voor het kasteel van het Rivierenhof haal ik de kaart van Antwerpen boven en bestudeer de mogelijkheden. Ik

heb zin om de Schelde te zien. Ik zou van hieruit in noordelijke richting naar het Sportpaleis kunnen wandelen en dan van daaruit pal west richting Schelde. Een aantrekkelijk plan, maar het voelt tegennatuurlijk om naar het noorden af te buigen terwijl ik naar het zuiden moet. Als ik de deur openzet voor dergelijke zijwegen, waar eindigt het dan?

Hinkend op twee benen neem ik de lange parkdreef in noordwestelijke richting. Ik loop naar het noorden, zegt een stem in mij, en dat is fout; laat ik opnieuw in zuidelijke richting afbuigen. Maar een andere stem roept: ach wat! Vanavond zullen we in Mortsel zijn. Het is zondag en de zon schijnt. 't Stad! De Schelde! Het Noorderterras! Ik kom er aan!

Bij het Sportpaleis is mijn twijfel weggeëbd. Opgetogen duik ik door de stinkende tunnels onder autosnelweg en spoorweg de Stuivenbergwijk in - Onderwijsstraat, Erwtenstraat, Stuivenbergplein. Langs het voormalige badhuis wandel ik tot bij het vormingsstation Noord, eveneens voormalig, de roestige treinsporen zijn weggehaald en hebben plaats gemaakt voor een park.

Wanneer je in een exotische stad bent, wordt je aandacht getrokken door vertrouwde elementen, ankerpunten. In een bekende stad daarentegen, gaat je aandacht als vanzelf naar wat nieuw is. Het Park Spoor Noord is pas deze zomer geopend, en samen met talrijke Antwerpenaars wandel ik over de grindpaden. Het is allemaal nog een beetje kaal, de bomen moeten nog groeien, maar de peilers onder de brug zijn al ijverig volgespoten.

'Graffiti is toegestaan op de pilaren en de muren onder de brug. Niet op de grond, niet op de waterafvoeren en niet op andere infrastructuur in het park / Vriendelijke groeten, De Parkcoördinatie.'

Achter de brug is een ondiep zwembad aangelegd, waarin kinderen druk in het rond spetteren. Rond het zwembad ligt het gras vol met zonnebaders. Zal ik er bij

gaan liggen? Ik schaam me voor mijn bergschoenen en durf mijn stinkende kousen niet aan de buitenlucht bloot te stellen, tussen al die jonge moeders die hun kroost bewaken. Ik zet mijn tocht voort, over de Italiëlei en de Oude Leeuwenrui - bekend terrein - tot bij de Schelde.

Antwerpen, Het Steen, 14 uur 30.

Zonnebaden in de stad, *en plein public*, vond ze niet vanzelfsprekend. Een vrijwel naakt lichaam tussen al die stenen, tussen al die aan- en opgeklede mensen, dat voelde fout. Ook al had je de meest modieuze bikini, je lichaam was niet gemaakt door een designer. Op het strand, waar iedereen in zijn bloot vel loopt te blinken: dat was iets anders. Of op een camping, waar alle stedse codes sowieso overboord werden gesmeten. Aan het zwembad: uiteraard. Maar in het Stads-park bijvoorbeeld, of in het Park Spoor Noord, voelde ze zich in bikini niet op haar gemak.

Op het ponton aan de Schelde had ze minder gêne. Hier aan het water kwam ze vaak wandelen of lezen om tot rust te komen, ook 's winters. Je was hier midden in de stad en tegelijkertijd was je erbuiten: de rivier was leeg en van niemand en achter de waterstroom stonden de Linkeroeverblokken, die zo onbeweeglijk en dood leken dat je ze evengoed voor rotsen en bergen kon houden. Het opeengepakte, opgeklede Antwerpen werd halfweg doormidden gesneden en weerspiegelde zich in het lege, uitgestrekte, onverschillige af en aan stromende water aan de andere kant van die lijn. Rustig werd ze daarvan, van het kijken naar de Schelde. Soms probeerde ze zich voor te stellen hoe het uitzicht vanop de kade geweest zou zijn als de bouwwoede van de jaren zestig de moerassen van de Linkeroever niet in een hoogbouw wijk had veranderd. Dankzij de rijke rietgroei en de hoge populieren op de oever was daar niet zo veel verbeelding voor nodig.

Ze trok haar jeans en T-shirt uit, spreidde zorgvuldig haar handdoek uit op het warme hout en ging zitten. Zonne-crème.

Boven het ponton wapperde de rode vlag met het Antwerpse logo, als een strandvlag die het zwemmen verbiedt. Verder weg, voorbij de Scheldebocht, dreven witte wolkjes boven de silo's en de kranen van de haven. Ze sloot haar ogen en hoorde stadsverkeer, ver weg. Dichterbij was er kabbelend water, het gesnor van een scheepsmotor en ze opende opnieuw haar ogen: een blauw schip met de naam *Ramitha* voer landinwaarts voorbij. Geen mensen op het dek. De golven wiegden het ponton zachtjes op en neer. Ze ging op haar rug liggen en zonk weg in een halfslaap.

Toen ze weer wakker werd, knipperend tegen de felle zon, voelde haar huid zo heet als een stoom en was het ponton merkbaar gestegen met het tij.

Antwerpen, Wolstraat, 15 uur.

‘Een bolleke alstublieft.’ Op het terras van café Plansjee heb ik een vrije stoel gevonden tussen de toeristen. De barman wijst naar mijn rugzak:

‘Uw eigen streek aan 't verkennen?’

‘Inderdaad.’

‘Is't nog waar ook? Zonder zwanzen?’

Al gauw zit ik niet meer op het terras, maar binnen achter de toeg, met een gratis bolleke in de hand.

Barman Raf verdwijnt naar buiten om te bedienen. Met een collectie lege glazen in de hand komt hij weer binnen, deponeert die in de afwasbak, zet andere muziek op en keert zich opnieuw naar mij toe. Een vriend van hem heeft ooit vakantie genomen in zijn eigen stad, vertelt hij. Die zei tegen iedereen dat hij naar Portugal ging, maar in feite zat hij gewoon in Antwerpen op hotel. Hij ging naar andere cafés en naar andere winkels dan gewoonlijk, wandelde af en toe voor de leute door zijn eigen straat en is in die ganse week niemand die hij kende tegen het lijf gelopen. ‘Een straf verhaal. Ne specialen typ.’

Nog voor mijn eerste glas leeg is, tapt hij al een tweede.

‘Nog eentje van ’t huis.’ Raf is bouwarbeider, zo noemt hij zichzelf tenminste. Hij doet een paar maanden twee jobs tegelijk en gaat dan voor lange tijd op reis. Afrika. Azië. Zo doet hij dat al jaren.

‘Ik leef van wat ik verdien in ’t café, en mijn pree van den bouw zet ’k opzij. Efkes doorbijten en dan ben ik weer weg. Da’s pas leven, man. Ge moet leven! In een vorig leven heb ik nog Pol en Soc gestudeerd. *Politieke en sociale wetenschappen*,’ herhaalt hij nadrukkelijk, met een semi-officiële stem. ‘Daar zijt ge dus niks mee. Maar ge leert daar het caféleven kennen, en zo komt ge toch nog aan een job, zoals ge ziet.’

De gratis bollekes blijven komen, en bij elk bolleke wordt Raf vertrouwelijker, ook al drinkt hijzelf nauwelijks. Hij is geboren in Lubumbashi, vertelt hij, en daar heeft hij ook gewoond, tot zijn vijfde. Veel concrete herinneringen heeft hij niet meer aan die kinderjaren, alleen nog flarden, sferen, en een paar anekdotes. Maar toen hij drie jaar geleden voor het eerst terug in Congo kwam, werd hij overvallen door ‘een *mega* gevoel van thuiskomen - die luchten, die geuren - wow! En die plantrekkerij, dat heb ik ook van daar. *Article quinze* ge weet wel: *debrouille-toi*.’ Voor die reis had hij er nooit bij stilgestaan hoe sterk Congo in zijn lijf zat, maar wat een shock van herkenning was dat! Ondanks alle miserie in dat land voelde hij zich daar zó op zijn gemak. ‘Dat kunt ge u nie voorstellen’, zegt hij, maar ik kijk naar de nonchalante schwing waarmee hij de glazen droogt en kan het mij wel voorstellen. ‘Lubumbashi.’

‘Uwe rugzak zou ik daar nie laten staan,’ zegt Raf bij mijn vierde bolleke. ‘Zet die maar achter den toeg.’

Bij het vijfde bolleke vraagt hij mij of ik zin heb om mee te bedienen.

‘Nie da’k hulp nodig heb, maar dan hebt g’iets te doen.’

Hij geeft mij een blocnote en een bic, plus een lijstje van een viertal dranken die uitverkocht zijn, en ik kloef naar buiten, waar de hete namiddagzon recht in mijn gezicht schijnt. Euforisch van verwondering om de snelle verwisseling van rol, neem ik de bestellingen op, alsof ik hier al

jaren werk.

‘Mevrouw, het spijt me, maar we hebben geen Fanta.’

‘Het staat toch op de kaart!’

‘Wegenkaarten, wandelkaarten, drankkaarten, ze zijn verouderd nog voor de inkt is opgedroogd. Die Fanta bestaat nog in fantasie, misschien, maar niet meer in de frigo.’

‘Een cola, dan.’

‘Komt eraan.’

Bij het zesde bolleke doet Raf mij een voorstel:

‘Wij moeten ne keer samen op reis. Zo ne langen trekking in den Andes, hebt ge daar geen goesting in? Wat is daar ’t beste seizoen?’

Maar twee slokken later komt hij al terug op zijn woorden:

‘In gezelschap reizen is geen goed idee. Ik ben twee keer met een lief op reis geweest en dat is iedere keer faliekant verkeerd afgelopen. Ik ben ook gene gemakkelijke, ik weet het. En gij ziet er ook gene gewonen uit, trouwens, da kan dus nie goe gaan. Versta me nie verkeerd, ge zijn nen toffen typ, maar reizen, da moet g’alleen doen, dan staat ge veel meer open voor de wereld.’

Ik ga akkoord.

‘We zullen achteraf wel bijpraten,’ zeg ik, ‘hier op café.’

Antwerpen, Meirbrug, 17 uur.

Langs de route van tram 7, die ik als kind zo vaak heb genomen, wandel ik de stad uit. Meirbrug, Oudaan, Nationale Bank, Harmonie, Sint-Willibrorduskerk. Verdoofd door de alcohol is mijn tijdsgevoel op non-actief en vlieg ik over de voetpaden - nog goed dat ik die zware rugzak draag, denk ik, of ik zou werkelijk loskomen van de grond en dronken van hier naar ginder zwenkend te pletter vliegen tegen de luxeappartementen van de Fruithoflaan. Ik denk dat ik zelfs sneller ga dan de tram, want ik wandel zonder haltes terwijl de tram *om de vijf botten* stil blijft staan om mensen te laten uitstappen - deuren open, deuren dicht - en

hé, al wandelend over de Grote Steenweg begrijp ik plots dat die uitdrukking niets anders is dan een Antwerpse versie van de algemeen Vlaamse uitdrukking ‘om de vijf voet’, terwijl ik dat gezegde al sinds mijn kinderjaren niet begreep omdat ik bij botten aan beenderen dacht en niet wist hoe de betekenis daarmee te rijmen viel: slaat het op een man die over het kerkhof wandelt en om de vijf botten stil blijft staan en het hoofd buigt? Sneller dan de tram dus, die *om de vijf botten* stil blijft staan, wandel ik over de Grote Steenweg, langs een geel bord met rode letters dat zegt ‘Mortsel’, langs de Sint-Theresiakerk met haar groenkoperen dak, langs bakkerij De Castro en langs de fabrieken van Agfa-Gevaert die uittorenen boven de woonwijken, tot bij de-brug-die-weg-is, een plek die door alle Mortselenaars zo genoemd wordt omdat daar vroeger, voor ik werd geboren, een spoorwegbrug de steenweg overstak. De alcohol uitzwendend stap ik verder, rechtdoor, tot bij de tramterminus van Morstel Oude God en Hotel Bristol, dat ik van de buitenkant zo goed ken, met zijn valse bruine luifels in Engelse stijl, maar waar ik voor het eerst in mijn leven naar binnenga. Achter de balie van de receptie zitten een bronzen boeddha en een plaasteren receptionist, maar niemand die mij helpen kan. Ik denk aan de gipsen schapen langs de Vlist en blijf geduldig wachten, probeer de man recht in de ogen te kijken, maar dat is moeilijk want zijn bril weerspiegelt het licht. Uiteindelijk verschijnt een levende receptionist met hetzelfde pak, dezelfde bril en dezelfde snor als het namaakexemplaar - ik had al zoiets verwacht. De man schrijft mij in in het hotelregister en overhandigt de sleutel. Hij kijkt zo ernstig dat ik het niet waag om een grapje te maken.

Niet alleen de receptie, het hele hotel blijkt een curiosum. Het interieur met zijn tapijten, deuren, bedden en blauwe wandverf lijkt al in jaren niet meer gerenoveerd, maar doordat het allemaal zo proper en goed onderhouden is, lijkt het alsof niet het hotelinterieur van dertig jaar geleden de tegenwoordige tijd is binnengesmokkeld, maar dat ik met een teletijdmachine dertig jaar terug wordt gestuurd. Alleen de vergeelde scheepsfoto's met Agfa-logo

aan de muur vergewissen mij ervan dat de tijd de voorbije decennia wel degelijk is verstreken.

Ik neem een koude douche en besluit om nog voor het avondeten een ommetje te maken langs de Cornelis de Herdtstraat in het Hof Van Riet, waar ik ben opgegroeid.

Mortsel, Cornelis de Herdtstraat, 20 uur.

Het was haar zevende verjaardag en het feest was net voorbij. Gedurende de hele zomervakantie was de straat afgespannen als speelzone en daarom hadden haar pa en ma besloten om het feest niet in de tuin te houden maar aan de voorkant, op de oprit, zo konden alle kinderen van de buurt die toevallig voorbijkwamen, komen meevieren. Ze hadden een kleine overspanning gemaakt die tijdens de warmste uren voor schaduw moest zorgen en daaronder stonden een reeks stoelen die haar pa uit de keuken en de garage naar buiten had gesleept, en dan natuurlijk een tafel met broodjes en zoetigheden en drank. Het hele decor was versierd met felgekleurde slingers en ballonnen.

De laatste kinderen waren zopas naar huis vertrokken, maar de losse, uitgelaten sfeer hing nog in de lucht, en terwijl pa en ma binnen aan de afwas waren, ging zij op de stoep onverminderd door met bellen blazen. Ze was net geconcentreerd aan een grote zeepbel bezig, toen ze vlakbij een mannestem hoorde.

‘Woon jij hier in dit huis?’

De bel klapte, de zeepspetters vlogen in haar gezicht en ze keek op: was dat tegen haar? Een volwassen man met een verfromfaaide broek keek haar aan: ‘Dus jij woont in dit huis?’

Stilte.

‘Ik heb hier ook nog gewoond.’

Ze keek snel even achterom of haar pa of ma niet in aantocht was om haar bij te staan, en draaide zich toen opnieuw naar de man. Ze kreeg geen woord uit haar keel.

‘Ja, ik heb hier ook nog gewoond, vijftientig, dertig jaar geleden. Toen ik zo oud was als jij nu.’

Ze dacht diep na, maar wist niets te antwoorden. Gelukkig drong hij niet langer aan en liep hij alweer de straat uit.

‘Echt waar?’ vroeg haar ma, toen ze vertelde over de man. ‘Het zou kunnen kloppen, in de jaren zeventig en tachtig woonde hier een familie met kinderen, dat heb ik gezien in het kadaster.’

‘Wat is een kadaster?’

Het liet haar niet meer los, de vreemde, akelige, maar ook spannende gedachte *dat er vroeger andere mensen in dit huis hadden gewoond*, in hún huis. Zelf had zij nooit ergens anders gewoond, die man sprak dus over een tijd *toen zij er nog niet was*. De gedachte deed pijn, dezelfde soort pijn die ze voelde als wanneer ze in de zomer moest gaan slapen terwijl de grote mensen nog rustig doorgingen met praten en drinken in de tuin. Ze wilde *erbij zijn*. Zo wilde ze er ook bij geweest zijn, toen die vreemde man hier in hun huis had gewoond. Zij zag hem op een gelijkaardige zomeravond als deze in de tuin zitten – niet als kind maar als dezelfde volwassen man die haar daarnet had aangesproken.

‘Ging die man hier ook naar de wc?’

‘Ongetwijfeld.’

‘Dezelfde wc als de onze?’

‘Vermoedelijk wel.’

De hele verdere week zag ze spoken van vorige bewoners: op het toilet, achter de struiken in de tuin, in de kelder, en zelfs op haar eigen zolderkamer, waardoor ze ’s nachts de slaap niet kon vatten.

‘Zijn de eerste bewoners met paard en kar gekomen?’

‘Nee schat, zo oud is ons huis nu ook weer niet.’

‘Vanwaar komt dan dat karrewiel?’

‘Aaahh! Goeie vraag. Dat stond hier al toen wij het huis kochten en we hebben het laten staan. Vind je ’t niet mooi?’

Vanaf dat moment verschenen de spoken alleen nog rond het wiel in de tuin, vooral bij schemeravond, en dan sloop ze er vol van spanning achter de struiken naartoe, als naar een

altaar, en voerde lange gesprekken met vroegere bewoners. Soms smokkelde ze wat eten mee om hen gunstig te stemmen. Op kwade dagen, als haar pa en haar ma slechtgezind waren, ging ze ernaartoe in de hoop dat haar ouders plaats zouden maken voor de vorige huisbewoners. Ze hoopte op zulke momenten, leunend tegen de muur naast het wiel, of zittend in het gras voor het wiel, of wiebelend op de takken van de rododendron, dat de spoken haar mee zouden nemen naar een ver en gelukkig verleden, lang voor ze was geboren.

Mortsel, Mechelsesteenweg, 22 uur.

Hoewel het lokaal nog goed gevuld is, hangt er een rustige stemming in café De Voorspoed. Het weekend loopt ten einde en ook de zomer heeft zijn langste tijd gehad. Er worden geen verwachtingen meer opgeklopt, er wordt nagepraat bij een trappist of een glas wijn. Foto's, anekdotes. Een man geeuwt en vraagt de rekening. Ook mijn eigen opgewonden stemming trekt samen met de alcohol weg. Ik laat bij een tas kruidenthee mijn gedachten de vrije loop, pijltjes doedelend op een bierviltje.

De pijltjes blijven voorlopig zonder betekenis. Mijn gedachten zijn nog omfloerst door een nevel die slechts langzaam optrekt.

Ik zit aan een tafel bij het raam en kijk naar buiten, naar het autoverkeer op de Mechelsesteenweg, naar de Sint-Lutgardisschool aan de overkant van de straat, met haar vlaggen die slap hangen bij gebrek aan wind, naar een oude man die van de tramterminus komt en langzaam voorbijwandelt. Ik ben in Mortsel, waar ik dertien jaar lang heb gewoond en vijftien jaar naar school ben geweest. Heb ik een gevoel van thuiskomen, zoals Raf in Congo? Een gevoel dat ik hier op mijn plaats ben? Niet echt. Heimwee overvalt mij sowieso niet gemakkelijk en ik ben hier ook al zo lang weg. Wat ik zou kunnen voelen, is heimwee in de tijd: nostalgie. Bij mijn vorige, zeldzame passages in de buurt werd ik inderdaad nostalgisch, maar vandaag blijft ook dat

gevoel uit: Mortsel laat mij onverschillig. Nee, onverschillig is het woord niet, wat ik voornamelijk voel vandaag, is vervreemding. Of eerder nog: verwondering. Om wat er na al die tijd nog steeds hetzelfde uitziet en al evenzeer om wat er in tussentijd is veranderd: nieuw aangelegde straten, de tijd die huizen heeft aangevreten, het kerkhof dat een park is geworden. Verwondering, ook, om het feit dat deze plek evengoed als een etappe kan fungeren in mijn wandeltocht als de vreemde Nederlandse dorpen waar ik de voorbije weken doorheen ben gestapt.

Ja, dat allemaal, maar de verwondering (schuine streep vervreemding) is er toch voornamelijk hierom: dat de plek die mij het meest vertrouwd is van alle plekken op de wereld, tegelijkertijd zo ver van mij af staat. Ik heb hier niets meer mee te maken. Nergens heb ik langer gewoond dan hier, en dat dan nog tijdens de invloedrijke jaren van mijn kindertijd, maar vandaag komt het vertrouwde Mortsel mij vreemd voor; niet de plek zelf, maar *haar vertrouwde karakter* is mij vreemd, als iets wat is overgebleven uit een vroegere tijd, terwijl het zijn functie al lang heeft verloren. Zoals mijn navel, denk ik, en ik leg mijn balpen neer, strijk met mijn hand over mijn buik en voel door mijn T-shirt heen het litteken: een hypervertrouwde plek, maar als ik erover nadenk, over de voormalige functie van die plek, word ik plots uit mijn vertrouwde lichaam weggeslingerd, want ben ik - *ik*, verdorie, met dit lijf hier - ooit een pasgeborene geweest? In een vorig leven mis-schien!

Ik knabbel aan de speculoos die bij de thee werd geserveerd en haal mijn notaboek uit mijn jas. Op een witte bladzij schrijf ik 'heimwee' en dan streepje 'nostalgie'.

Hoofdstuk 1: Mens en omgeving. De mens en zijn omgeving zijn nooit één. Je hebt een omgeving, die voortdurend verandert. En je hebt de mens, die zelf ook voortdurend verandert, onder invloed van, onder andere, de veranderende omgeving. Om het als veranderende mens in een veranderende omgeving te kunnen uithouden zonder zeezieke

te worden, maken we een verhaal: ik, hier, nu. Die verhalen kunnen, in hun onveranderlijke aard, het veranderlijke zelf in de veranderlijke omgeving nooit volledig recht doen, ze lopen altijd achter de feiten aan, waardoor er een zwart gat blijft bestaan tussen de werkelijkheid en hoe wij die werkelijkheid zien.

Ik sla het blad om en schrijf:

Hoofdstuk 2: Heimwee. Kom je plots in een omgeving terecht die heel erg anders is en ben je een dergelijke veranderlijkheid niet gewend, dan krijg je het verhaal niet rond, wat je een shock geeft; in paniek wil je zo snel mogelijk terug naar een plek waar je verhaal wel lijkt te kloppen. Mensen leiden aan heimwee omdat ze geruime tijd in de illusie van een stabiele omgeving hebben geleefd, van een plek die zo langzaam verandert dat het verhaal zich als vanzelf aan de veranderingen kan aanpassen.

(Nieuwe bladzijde)

Mensen die veel in beweging zijn, daarentegen, raken eraan gewend om het verhaal voortdurend te herschrijven en weten dat er altijd een zwart gat zal blijven bestaan tussen verhaal en werkelijkheid: ze voelen zich overal en nergens thuis, en vinden dat niet problematisch. Om dat zwarte gat op te vullen hoort bij elke plek een verlangen naar een andere, ideale plek, en ook al koesteren ze niet noodzakelijk de illusie om dat ideaal te bereiken, het houdt hen wel aan de gang. Wanneer echter die beweging door omstandigheden tot stilstand komt, bijvoorbeeld tijdens een bezoek aan een plek van vroeger, dan voelen ze:

(Nieuwe bladzijde)

Hoofdstuk 3: Nostalgie. Opnieuw gaat het om een discrepantie tussen verhaal en omgeving, maar deze keer ligt de oorzaak niet in de omgeving, maar in henzelf. Terwijl ze

voortdurend bezig waren met de wisselende omgeving, is de verandering van hun eigen ik aan hen voorbijgegaan. Geconfronteerd met hun nieuwe zelf, weten ze daarmee geen raad, vooral niet in de oude omgeving waar ze toevallig opnieuw in terechtkomen, en ze verlangen in paniek terug naar hun vroegere zelf, naar het verlangen van toen. Nostalgie is een verlangen naar een verlangen van vroeger, geboren uit de illusie van het onveranderlijke zelf.

Die laatste zin lees ik nog drie keer en plots voel ik mij ontzettend moe – komt dat door het wandelen, door de alcohol, of door alle abstracte denkbeelden die ik zo hardnekkig najaag en probeer in woorden te vangen? Toch schrijf ik met een laatste restje concentratie nog een nagedachte: *omdat het niet de werkelijkheid is, waar we naar terugverlangen, bij nostalgie, maar naar de verhalen en verlangens die op de werkelijkheid werden geprojecteerd, kunnen we ook nostalgisch zijn naar een tijd die we zelf nooit hebben meegemaakt. Wat overgeleverde flarden beeld of tekst kunnen voldoende zijn om onze verhalenmachine aan het werk te zetten. Ook een dergelijke nostalgie berust op de illusie dat we onszelf zomaar in de tijd kunnen verplaatsen en toch onszelf blijven; het ontkent met andere woorden dat zonder het hier en het nu wijzelf niet zouden zijn zoals we zijn, we zouden iemand anders zijn, met weer andere verlangens, naar weer een andere omgeving en weer een andere tijd.*

Slaapdronken trek ik de deur van het café achter mij dicht en wandel de straat op. Ik laat een auto passeren en steek de rijweg over in de richting van het hotel, hoewel het voetgangerslicht op rood staat. Wanneer ik op de middenberm ben aangekomen, springt het licht op groen.